

I.

Protínání realit i strategií, spojování lidí i věcí, zvířat, rostlin, strojů, technologií, krajin, míst, budov, vědění či zájmů – vytváření sítí vztahů. A čas. Zdánlivě nekončící přítomnost, znovu a znovu vracející se minulost a nejasná budoucnost. Sítě vztahů jsou v pohybu, vytvářejí se nová spojení, stará zanikají. Některá se zdají být udělána lépe, jsou pevná. Jiná se proměňují, rozpadají, mizí. Síla nutného, která v sobě obsahuje příslib možného, tvaruje uspořádávání realit. Vznikání, skládání, udržování, rozpojování a rozpad soudržných celků. A někde v tom, a spolu s tím, se děje člověk. A také etnograf hledající protnutí a střety na průsečících ontologiích, místa, z kterých by mohl vyprávět jeho příběhy, příběhy o něm a příběhy s ním.

Etnograf zkouší zaměřit tohoto člověka a ten mu neustále mizí v houští spleteném z nerozlučných dvojic subjektu a objektu, vnitřku a vnějšku, skutečného a nereálného, tělesného a duševního, přírodního a sociálního a podobných a dalších párů. A když už si myslí, že ho zahlédl, zjistí, že nemůže dál, že nemůže za ním, že sám je beznadějně vpleten v neúprosném sevření kdesi mezi subjektem a objektem. A toto sevření je silné, jde přímo z kořenů, zdá se být samotným kořenem. Z místa, kde je uvězněn, nic nevidí, ale slyší výkřiky. Je to člověk, který bojuje, je to zjevné. Chvíli je ticho. Pak etnograf, jako by slyšel tichý pláč, potom nejasné a nesrozumitelné mrmlání, které přecházelo v křik a nadávky. Potom bylo slyšet údery, opět jako při boji. A zase ticho. A celé znovu a dokola.

Etnograf chce uniknout ze svazujícího sevření. Ví, že se musí zaměřit na praxe. A také tuší, že z tohoto sevření, nikdy zcela neunikne. Ale může se nyní alespoň trochu pohybovat. Sice pomalu, po malých krůčcích, ale jde to. Zkouší sledovat stopy, které mizející člověk za sebou zanechal, až takto dojde na místo, odkud se ozývaly výkřiky, kde pravděpodobně probíhal boj, jak se etnograf domnívá. Teď ale vidí, že scéna je opuštěná. Ještě jsou patrná některá spojení, jiná ale zmizela a zpřítomňují se jako vzpomínky, kusy vyprávění, záznamy, fotografie a předměty.

Zkouší z nich skládat příběh části jeho života. Hledá pro něj jméno, vybírá František. Ze shromážděných fragmentů reprezentací vidí, že bude vyprávět o nemoci, bolesti, samotě, zoufalství i přátelství, spojenectví, porozumění. A také o hranicích společně sdílených skutečností. O pohybu mimo takto vymezený prostor. O paměti, vzpomínkách. Kontinuitě. O násilí. A také péči, pomoci, podpoře. O metodě případového vedení a případových manažerech. O sociálních službách, lékařích, nemocnicích. O institucích, lidském těle. A také ví, že bude prostřednictvím Františkova příběhu hledat odpovědi na otázky. Zajímá ho, jak a proč se rozpadal celek jeho života i jak bylo koherence znovu dosahováno. Chce zjistit, jakou roli v procesech zjednávání soudržnosti sehráli sociální pracovníci pracující metodou case managementu.

František, síť vztahů v proměnách. Zmizí-li některé důležité spojení, celá síť se může zhroutit, celý život se může rozsypat. Když se František musel odstěhovat z domu své přítelkyně paní Honysové, která o dům přišla v exekuci, neměl kde bydlet a začal žít na ulici. Pro nás je tento okamžik důležitý, v jistém ohledu náš příběh začíná právě zde. V této době totiž František, člověk s psychiatrem diagnostikovanou psychickou poruchou organického původu, přijímá nabídku ke spolupráci od organizace Sanitas, která poskytuje svým klientům, lidem „s vážným duševním onemocněním“, službu sociální rehabilitace. Pracují metodou vedení případu – case managementu, v které je klient chápán jako případ s komplexními potřebami. Jinými slovy, poskytují takovou podporu, která reaguje na problémy a těžkosti související se sociální situací i zdravotním stavem. Usilují poskytovat a koordinovat péči způsobem, který by klientům, umožnil vést „spokojený a samostatný život v běžné společnosti“. Chtějí zamezit dalším hospitalizacím a pobytům v psychiatrických léčebnách.

„František nebyl takovej ten hodnej, poddajnej, podrobivej dědeček ...“ říká Kristýna, case manažerka Sanitasu, která s Františkem spolupracovala. A popisuje některé jeho reakce, které byli problematické pro okolí a nebezpečné pro něj samého: „Byl takovej hodně dráždivej. Těžko se s ním domlouvalo, když byl z něčeho rozrušenej, tak se bouchal do hlavy, nebo třáskal hlavou o stůl, anebo šel, a rozběhnul se do zdi, jako takový. Takže to bylo ... a on ještě řval, jak byl nahluhlej, tak řval u toho, takže to vypadalo tak jako démonicky ...“.

Očekávání vycházející z ustálených představ o normálnosti a Františkova neschopnost je naplnit. Pro jeho cestu z ulice byla důležitá podpora Sanitasu, spočívající v podpoře při vyřizování administrativy, jednání s institucemi i práce s tím, jak byl František vnímán svým okolím:

„Takže to bylo taky o tom, pomoci mu komunikovat s úřady. Navíc ho měli zařazeného jako toho rapla, co tam někdy někde vběhnul a něco tam vykřikoval nesmyslnýho. Jeho přítelkyně, paní H., byla ta oběť, všichni stranili jí, co se tady starat o toho rapla. Byla to i taková ta práce s tím, jako aby nebyl tolik rapl a nevnímali ho jako rapla. ...Takže byli ochotný pomoc, když cítili, že my s ním budeme pracovat a odfiltrujeme to, že on tam někam vběhne, něco na ně zařve, vyběhne ven a oni nebudou vědět nic.“

František s podporou prošel labyrintem budov, formulářů, jednání, razítek, podpisů a nastěhoval se do městského sociálního bytu. Uspořádání sítě vztahů se proměnilo. Přistěhoval se jezevčík Ajda, kterého František měl ještě z dob společného soužití s paní H., s níž měli Ajdu „v střídavé péči“. Bylo třeba vybavit byt, uklízet, prát, platit složenky, jednat s úřady, hospodařit s penězi, starat se o květiny, akvárium, morče, starat se o hygienu a spousty dalších činností, kterými

se udržovalo trvání objektů a jejich propojení. Bylo třeba udržovat síť, pracovat na koherenci Františkova života.

Pohyb mezi realitami a na jejich hranách. Světy vnitřní a vnější, neúprosné limity sdílených skutečností a kdesi, za jejich stále znovu zjednávanými hranicemi se hromadí postavy, události a interpretace souvislostí. Budou vyjmuty z pole skutečného a označeny za fikce, fabulace, nereálné představy. Pro Františka jsou skutečné, žije mezi nimi a v nich. Rodina v D., s kterou tráví víkendy a ke které se měl přestěhovat, když paní H. přišla v exekuci o dům. Ukázalo se, že žádní takový příbuzní nejsou. Přesto se i nadále s nimi František stýká. V domácnosti mu pomáhá přítelkyně Sulika. Není tedy potřeba utrácet za pračku. Hromada špinavého prádla ale nemizí. Není třeba se objednávat k obvodnímu lékaři, když Františkova známá je lékařka a její manžel je dokonce specialista. Ale nelze se s nimi spojit. Koexistence různých pojetí reality může být neproblematická. Case manažer může respektovat svět klienta -- a mnohdy rozhovor o lidech a scénách na hranici reálného má příznivý vliv na klientovo prožívání. Ale i tak se dostává do situací, v kterých se zdá pro klienta výhodnější poukazovat na „fiktivnost“ jeho představ.

Některé problémy s nekompatibilitou realit se začali prohlubovat, jak se Františkovi zhoršovali kognitivní funkce. Problémy s dezorientací byli čím dál častější, selhávala paměť. Přidávaly se tělesné problémy, František hubnul. Přišla nedobrovolná hospitalizace: „... objevil se v tom vedru nějak nepřiměřeně oblečený na ulici, zakrvácený. Pak nějak upad, přijela k tomu záchranka a i policie. On František má nějaký válečný trauma. Jako opravdu asi má, i jeho rodina, nějaký násilí, velký, v tom nízkým věku. Podle mě byl úplně mimo, vůbec nevěděl, co se děje, jenom prostě, že ho chtějí zatknout. Porval se s nimi, nějak je pokoušal. Nejdřív ho vezli na internu, tam řekli, že s ním nechtějí mít nic společného, v tomhle stavu, takže ho odvezli na psychiatrii. Do toho on měl takový i bludy, už před tím. Takový politický, jak po něm jde starosta Myška, jó, teď tam házel těma jménama, a oni nevěděli už vůbec která bije. Ježíš, tady se nám dostal chlap, který o sobě vůbec neví“.

Limity komunikace, nesrozumitelnost. Kristýna i její kolegyně poté, co zjistí, že byl František odvezen komunikují s léčebnou. Je zde hospitalizován poprvé a nic o něm nevědí. Seženou potřebné dokumenty a navštěvují Františka přímo v léčebně. Zároveň se snaží zajišťovat provoz bytu – postarají se o zvířata, rostliny, vyhodí zkažené potraviny, zaplatí složenky a podobně. Pracují na udržení soudržnosti sítě.

Nesrozumitelnost, Jinakost –

Koherence občana

Koherence realit,

Překlady

František žil v městě Z., v domě jeho přítelkyně, paní Honysové. Jeden z jejich synů se dostal do finančních problémů a paní Honysová přišla o dům v exekuci. Paní Honysová se přestěhovala do DPS, František říkal, že bude bydlet u svých příbuzných, ke kterým na víkendy jezdíval. Když mělo dojít k přestěhování, ukázalo se, že František žádné příbuzné nemá, odstěhovat se není kam a František tak začíná žít na ulici. Ještě před tím, se František dostal do kontaktu s pracovníky organizace Sanitas. Podle psychiatra, u kterého se léčila paní Honysová, měl František psychickou poruchu organického původu. Zatímco paní Honysová využívala služeb Sanitasu, František o spolupráci zájem neměl. Situace se změnila, když začal žít na ulici. „František začal s náma spolupracovat na základě toho, že se dostal do takového debaklu, že mu můžeme pomoci, že

spolupracovat chce“. Říká Kristýna, case manažerka pracující v organizaci Sanitas , kde podporují lidi s „vážným duševním onemocněním“. Poskytují individualizovanou, a pro klienty bezplatnou, terénní službu sociální rehabilitace. Podporují jednotlivé klienty při řešení jejich problémů a potřeb. Usilují poskytovat a koordinovat péči způsobem, který by jejich klientům umožnil vést „spokojený a samostatný život v běžné společnosti“. Chtějí zamezit dalším hospitalizacím a pobytům v psychiatrických léčebnách.

Kristýna ve spolupráci s dalšími členy týmu pomohla Františkovi zajistit bydlení v městském sociálním bytě, pomohli mu při komunikaci s úřady, při vyřizování smluv, se zařízením bytu. Nebylo to snadné, protože František jednání s úřady sám příliš nezvládal a ve městě byl mnohými brán za podivýna. Jak říká Kristýna: „„Takže to bylo taky o tom, pomoci mu komunikovat s úřady. Navíc ho měli zařazeného jako toho rapla, co tam někdy někde vběhnul a něco tam vykřikoval nesmyslného. Jeho přítelkyně, paní H., byla ta oběť, všichni stranili jí, co se tady starat o toho rapla. Byla to i taková ta práce s tím, jako aby nebyl tolik rapl a nevnímali ho jako rapla. ...Takže byli ochotný pomoc, když cítili, že my s ním budeme pracovat a odfiltrujeme to, že on tam někam vběhne, něco na ně zařve, vyběhne ven a oni nebudou vědět nic.“

František byl pro své okolí v mnoha ohledech nečitelný, nesrozumitelný, „jiný“, nepříjemně „jiný“. „Byl takovej hodně dráždivěj. Těžko se s ním domlouvalo, když byl z něčeho rozrušenej, tak se bouchal do hlavy, nebo třískal hlavou o stůl, anebo šel, a rozběhnul se do zdi, jako takový. Takže to bylo ... a on ještě řval, jak byl nahluchlej, tak řval u toho, takže to vypadalo tak jako démonicky ... František nebyl takovej ten hodnej, poddajnej, podrobivej dědeček ...“.

Normativita skutečnosti, zjednávaná stále znova a znova. Ustavování hranice mezi zdravím a nemocí. Medicína. Psychiatrie. Diagnóza. Psychická porucha organického původu. Dětství, válka, zranění. „Rozmaširovaná hnáta“. Trauma. Násilí. Tělo i mysl, bolest

František. Síť vztahů v proměnách. Věci i lidé, zvířata, instituce. Dům. Přítelkyně a její syn, s kterým měl František časté konflikty. Pes Ajda. Finanční problémy. Právo, verdikt a exekuce. Život na ulici. „František začal s náma spolupracovat na základě toho, že se dostal do takového debaklu, že mu můžeme pomoci, že spolupracovat chce“. Říká Kristýna, case manažerka pracující v organizaci

Sanitas¹, kde podporují lidi s „vážným duševním onemocněním“. Poskytují individualizovanou, a pro klienty bezplatnou, terénní službu sociální rehabilitace. Podporují jednotlivé klienty při řešení jejich problémů a potřeb. Usilují poskytovat a koordinovat péči způsobem, který by jejich klientům umožnil vést „spokojený a samostatný život v běžné společnosti“. Chtějí zamezit dalším hospitalizacím a pobytům v psychiatrických léčebnách.

Soudržnost života a koherence skutečnosti. Krize, rozpadávání celků, mizející spojení. Sanitas, hledání odpovědi na chybění, podpora, pomoc. Bydlení. Finance. Komunikace s institucemi. Problémy těla, psychické problémy.

Objekty formují prostory, prostory utvářejí objekty. Budovy, lidé, úřady. Občané v budově úřadu a opakováním zažité role. Samozřejmost pohybů, srozumitelnost gest. Úřední hodiny. Neprůhledná jasnost formulářů, vyhlášek, nařízení. Sdílené sémiotické systémy. Nesamozřejmá jistota směřování. Barevně odlišené cedule s názvy jednotlivých odborů. Na zemi mramor, interiér v bílé a šedé, kov a sklo. Pravidelně členěný prostor. Automat na lístky s pořadím, plastové židle, dřevěné pultíky na vyplňování formulářů. Propiska připevněná umělohmotným pérkem k rohu dřevotřískové desky potažené bílou dýhou. Dveře do kanceláří, vedle nich cedulka. Číslo dveří, název odboru, jméno. Strohé vybavení kanceláří. Stůl, počítač, kopírka, police s šanony, židle. Vzájemné tvarování věcí i prostorů, vymezení souřadnic. Určování místa. A lidé. Na chodbách, v kancelářích. Pohyb i rezignované čekání. Horečnaté snění o řádu i jemná agonie zdánlivého bezčasí. Opakováním zažité role, nepsaná i nevyslovená očekávání. Samozřejmost pohybů, srozumitelnost gest ...

„Takže to bylo taky o tom, pomoci mu komunikovat s úřady. Navíc ho měli zařazeného jako toho rapla, co tam někdy někde vběhnul a něco tam vykřikoval nesmyslného. Jeho přítelkyně, paní H., byla ta oběť, všichni stranili jí, *co se tady starat o toho rapla*. Byla to i taková ta práce s tím, jako aby nebyl tolik rapl a nevnímali ho jako rapla. ...Takže byli ochotný pomoc, když cítili, že my s ním budeme pracovat a odfiltrujeme to, že on tam někam vběhne, něco na ně zařve, vyběhne ven a oni nebudou vědět nic.““ Podpora při zajištění městského sociálního bytu, občanského průkazu, potřebných smluv, stěhování, vybavení bytu. Pomoc při zvládnutí života v jeho každodennosti. Vytváření nových spojení, proměna konfigurace vztahů. Kristýna a někdy její kolegyně z týmu navštěvují Františka v jeho nové domácnosti, pomáhají mu řešit potřebné. Jindy přichází František do kanceláře organizace Sanitas vyzvednout peníze a při tom si popovídat.

Pohyb mezi realitami a na jejich hranách. Světy vnitřní a vnější, neúprosné limity sdílených skutečností a kdesi, za jejich stále znovu zjednávanými hranicemi se hromadí postavy, události a interpretace souvislostí. Budou vyjmuty z pole skutečného a označeny za fikce, fabulace, nereálné

---

¹ V organizaci Sanitas adaptovali metodu case managementu rozvinutou v Nizozemí v rámci deinstitalizace psychiatrické péče, jež je známá jako FACT.

představy. Pro Františka jsou skutečné, žije mezi nimi a v nich. Rodina v D., s kterou tráví víkendy, přítelkyně Sulika, která mu v domácnosti pomáhá a pere, lékařka-známá a její manžel specialista, vzpomínky, scény, další postavy. Entity mezi jinými entitami, bytosti mezi jinými bytostmi. Jejich existence

A pak jsou „skutečné“ bytosti a aby dále trvali, je třeba to zajistit.

